

ISSN 2181-9238

GOLDEN SCRIPTS

OLTIN BITIGLAR

2022 Vol. 1

www.navoiy-uni.uz
www.goldenscripts.navoiy-uni.uz

BOSH MUHARRIR

Shuhrat Sirojiddinov

**BOSH MUHARRIR
O'RBOSARI**

Karomat Mullaxo'jayeva (o'zbek)

Ziyoda Teshaboyeva (ingliz)

MAS'UL KOTIB

Ozoda Tojiboyeva

TAHRIR HAY'ATI

Zaynobiddin Abdirashidov

Karl Rayxl (Germaniya)

Seyhan Tanju (Turkiya)

Kamol Abdulla (Ozarbayjon)

Vahit Turk (Turkiya)

Isa Xabibeyli (Ozarbayjon)

Benedek Peri (Vengriya)

Teymur Kerimli (Ozarbayjon)

Eunkyung Oh (Koreya)

Mark Toutant (AQSh)

Boqijon To'xliyev

Qosimjon Sodiqov

Nurboy Jabborov

G'aybulla Boboyorov

Vali Savash (Turkiya)

Kimura Satoru (Yaponiya)

Hamidulla Dadaboyev

Aftondil Erkinov

Rashid Zohidov

Baxtiyor Abdushukurov

Almaz Ulvi (Ozarbayjon)

Dilnavoz Yusupova

Qo'ldosh Pardayev

Nodirbek Jo'raqo'ziyev

MUNDARIJA**ADABIYOTSHUNOSLIK****Husniddin Eshonqulov**

Badiiy asarni sharhlash mezonlari:

mushtaraklik va o'ziga xosliklar 4

Alisher Razzoqov

Alisher Navoiy ijodida "but" ramzi bilan

bog'liq irfoniy ma'nolar talqini 18

MATNSHUNOSLIK**Ozod Alimov**

Matn mas'uliyati va matnshunos majburiyati 36

Parviz Izzatillayev

"Latoyifnoma" va "Majolis un-nafois"

asarlarning matniy tadqiqi 61

Akrom Malikov

"G'aroyib us-sig'ar" devonidagi alif

bilan tugallanuvchi hamd g'azallarning

matniy xususiyatlari (*To'pqopi, Parij va**Dushanbe nusxalari asosida*) 79**Jaloliddin Jo'rayev**

Badiiy Andijoniy va uning "Tajnis ul-lug'ot"

asarlari haqida 96

Ilova. Matn

104

EDITOR IN CHIEF

Shuhrat Sirojiddinov

DEPUTY EDITOR IN CHIEF

Karomat Mullakhojaeva (Uzbek)

Ziyoda Teshabaeva (English)

EXECUTIVE SECRETARY

Ozoda Tajibaeva

EDITORIAL BOARD

Zaynabiddin Abdirashidov

Karl Rechl (Germany)

Isa Habibeyli (Azerbaijan)

Benedek Peri (Hungary)

Teymur Kerimli (Azerbaijan)

Eunkyung Oh (Korea)

Mark Toutant (USA)

Bakijan Tukhliev

Kasimjan Sadikov

Nurboy Jabborov

Gaybullah Babayarov

Vali Savash (Turkey)

Onal Kaya (Turkey)

Kimura Satoru (Japan)

Vahit Turk (Turkey)

Seyhan Tanju (Turkey)

Aftandil Erkinov

Rashid Zahidov

Atabek Juraboev

Bakhtiyar Abdushukurov

Almaz Ulvi (Azerbaijan)

Yusupova Dilnavoz

Kuldosh Paradaev

Nodirbek Jurakuziev

CONTENTS**LITERATURE****Husniddin Eshankulov**Concept of editing of literary work:
commonality and specificity

4

Alisher RazzakovThe Interpretation of the Mystical Meanings
Related to the Symbol "Idol" in the Creation
of Alisher Navo'i

18

TEXTOLOGY**Ozod Alimov**Task of textual scholar and responsibility
of original text

36

Parviz IzzatillaevTextual study of "Latoyifnoma" and
"Majolis un-nafois"

61

Akrom MalikovTextual features of hymns ending with
alif in "Gharayib us-sigar" (*Based on
Topkopi, Paris and Dushanbe copies*)

79

Jaloliddin JuraevBadii Andizhani and about his
works "Tajnisul-lug'ot"

96

Appendix. Text

104

“Latoyifnoma” va “Majolis un-nafois” asarlarning matniy tadqiqi

Parviz Izzatillayev¹

Abstrakt

Mazkur maqolada Alisher Navoiyning “Majolis un-nafois” tazkirasini va uning forsiy tarjimasi – “Latoyifnoma” qiyoslab oʻrganilgan. Tadqiqot natijasida tarjimon Faxriy Hiraviyning yutuq va kamchiliklari ishonchli manbalarga tayangan holda tahlil qilingan. Jumladan, boshqa tarjimonlardan koʻra Faxriy Hiraviyning asl matndan imkon darajasida uzoqlashmaslikka harakat qilgani misollar asosida isbotlangan. Tarjimonning yutuqlari bilan birga baʼzi xato va kamchiliklar xususida ham fikr yuritilib, asarning Toshkent nashri yordamida mazkur kamchiliklar bartaraf etilgan. “Tehron nashridagi ayrim bahsli oʻrinlarni Toshkent nashri yordamida bartaraf etish boʻyicha tavsiyalar berilgan.

Kalit soʻzlar: *Alisher Navoiy, “Majolis un-nafois”, Faxriy Hiraviy, “Latoyifnoma”, qoʻlyozma, tarjima, matniy tadqiq, Tehron nashri, Toshkent nashri.*

Kirish

Alisher Navoiyning “Majolis un-nafois” asari XV–XVI asr boshlari adabiyoti tarixiga oid muhim tazkiralardan biridir. Ali Asgʻar Hikmat 1945-yili mazkur asarning ikkita tarjimasi – Faxriy Hiraviyning “Latoyifnoma” hamda Hakimshoh Qazviniyning “Hasht bihisht” asarlarini bir kitobda jamlab, Tehronda nashr ettiradi. Olim tomonidan kitobga yozilgan muqaddimada aytilishicha, dastlab u “Latoyifnoma”ni nashr etish uchun faqatgina uning bitta forsiy nusxasidan foydalanilgan va soʻngra u “Majolis un-nafois” asarining uchta turkiy tildagi qoʻlyozmalari bilan qiyosiy oʻrganil-

¹ Izzatillayev Parviz Inoyatillayevich – oʻqituvchi, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat oʻzbek tili va adabiyoti universiteti.

E-pochta: parvizisovoni@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5754-2690

Iqtibos uchun: Izzatillayev, P. I. 2022. “Latoyifnoma” va “Majolis un-nafois” asarlarining qiyosiy tahlili”. *Oltin bitiglar* 1: 61-78.

gan. Dastavval olim “Latoyifnoma”ning forscha matnini 992/1583-yili kitobat qilingan Hoji Muhammad Naxjuvoniyo qo‘lyozma nusxasi asosida qaytadan tahrir etib, keyin uni 997/1588-yili kitobat qilingan Muhammad Ali Tarbiyatning turkiy tildagi qo‘lyozmasi va 1030/1620- hamda 1051/1640-yillari kitobat qilingan va hozirda Eronning Sipahsolor kutubxonasi №2729 va №100 inventar raqamlari ostida saqlanayotgan boshqa ikki turkiy tildagi nusxa bilan qiyoslaydi va nashr ettiradi.

“Majolis un-nafois” asari 1961-yili o‘zbek olimi S. G‘aniyeva tomonidan O‘zbekistonda nashr yuzini ko‘radi. Navoiyshunos olimi Suyima G‘anieva Vena, Parij, Sankt-Peterburg, Boku va ikki Toshkent nusxasi – oltita qo‘lyozma asosida “Majolis un-nafois”ning ilmiy-tanqidiy tekstini tuzishga muvaffaq bo‘ladi. Ali Asg‘ar Hikmat “Latoyifnoma” asarini nashr etishda foydalangan qo‘lyozma nusxalar bilan S. G‘aniyeva “Majolis un-nafois” asarini chop etishda foydalangan qo‘lyozma nusxalarning kitobat qilingan sanalari, kotiblari, qo‘lyozmaning qay darajada saqlanganligi, tili kabi omillarni qiyosiy o‘rganishimiz natijasida, S. G‘aniyeva foydalangan qo‘lyozma nusxalar Ali Asg‘ar Hikmat foydalangan nusxalarga nisbatan qadimiy va ayni paytda mo‘tabarroq ekanligi oshkor bo‘ldi. Shunga ko‘ra ushbu ikki nashrni solitirib o‘rganishda S. G‘aniyeva nashrini tayanch manba sifatida olishga jazm etdik.

Ali Asg‘ar Hikmat nashr etgan “Latoyifnoma”¹ bilan S. G‘aniyeva nashr etgan “Majolis un-nafois”² asarini o‘zaro solishtirib o‘rganish natijasida, ular orasida anchagina tafovut borligi namoyon bo‘ldi.

“Tehron nashri”da shoirlar she‘rlarining nomlarida, ba‘zan shoirlar sharhi holini keltirishda xato iboralarning qo‘llanilganiga guvoh bo‘ldik. Qizig‘i, bu yo‘l qo‘yilgan xatolar keyinchalik “Az-Zari‘a” va “Farhangi suxanvaron”, “Lug‘atnomayi Dehxudo” kabi asarlarda ham o‘z aksini topgan. Bu xato va kamchiliklar, shuningdek ularning boshqa manbalarda qo‘llanilganligi asarning “Toshkent nashri” hamda vaqt nuqtayi nazaridan mazkur asardan oldin yozilgan “Tazkirat ush-shuaro”, “Habib us-siyar”, “Tuhfayi Somiy” va “Arafot ul-oshiqin” kabi asarlar o‘rganilgandan so‘ng yaqqol ko‘rinadi. Shuningdek, “Latoyifnoma” chop etilgan kitobdan o‘rin olgan Qazviniyning tarjimasi yaxshi tahrir qilinmagani bois “Latoyifnoma”dagi mavjud xatolar aynan Qazviniyning tarjimasida ham takrorlanadi.

¹ Keyingi o‘rinlarda “Tehron nashri” deya tilgan olinadi.

² Keyingi o‘rinlarda “Toshkent nashri” deya tilgan olinadi.

Alisher Navoiy o‘zining “Majolis un-nafois” tazkirasida har bir shoir haqida alohida to‘xtab, uning sharhi holi va ijodidan namunalar keltiradi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, Toshkent nashrida mavjud ayrim shoirlar sharhi holi va she’rlaridan namunalar Tehron nashrida tarjima qilinmasdan tashlab ketilgan. Shuningdek, Toshkent nashrini ko‘zdan kechirib, uni Tehron nashri bilan qiyosiy o‘rganish natijasida shoirlar borasidagi ayrim qaydlarning Tehron nashrida mavjud emasligi ravshanlashdi. Bunday qaydlarning adadi, taxminan yetmishta. Quyida Tehron nashrida mavjud bo‘lmagan shoirlar to‘g‘risidagi shu kabi qaydlarni birma-bir ko‘rib chiqamiz:

“Majolis un-nafois”ning Toshkent nashrida Mir Shohiy haqidagi ma‘lumotdan so‘ng Tehron nashrida mavjud bo‘lmagan Mavlono Mushtariy ismli shoirning tarjimayi holi keltirilgan:

Mavlono Mushtariy — *astrobodlig‘dur. O‘z vaqtida mashohirdin erdi. Bu matla‘ aningdurkim:*

Soqiy agar mayam nadihad dar havon gul.

Dasti man astu domani soqiyu poi gul

[Alisher Navoiy 2013, 306].

Shuningdek, Toshkent nashrida Mavlono Muhammad Omiliy tarjimayi holidan keyin “Tehron nashri”ga kirmagan shoir – Mavlono Burujiy to‘g‘risida shunday bayon qilingan:

Mavlono Burujiy — *Mavlono Sa‘diddin Koshg‘ariynig g‘murididur, naqshbandiya silsilasidindur. Qalin muridlari bor erdi. O‘zi shahar masjidi jomeida suluk qilur erdi. Base toliblarg‘a murshidi muqtado erdi va gohi nazm ham iltifot qilur erdi. Bu matla‘ aningdurkim:*

Man oshiqi sho‘ridavu mastam, chi tavon kard?

Dil dodavu jon dar kafi dastam, chi tavon kard?

Qabri o‘z piri yonidadur [Alisher Navoiy 2013, 326].

Shuni ham zikr etmoq kerakki, **Hofiz Sharbatiy** va undan keyin keltirilgan **Xoja Kamoliddin Udiy** va **Ali Karmol** haqidagi qaydlar Toshkent nashrida to‘rtinchi majlisda keltirilgan bir paytda, Hofiz Sharbatiy borasidagi ma‘lumot Tehron nashrida uchinchi majlisda keltirilgan.

Toshkent nashrida yuqorida tilga olingan ikkita tarjimayi holdan tashqari, yana 68ta shoir haqida ma‘lumot bor. Tehron nashrida ular haqida ma‘lumot uchramaydi. Bu shoirlarning har biri xususida alohida to‘xtab o‘tishning imkoni bo‘lmaganligi bois, ularning ismi va taxallusini jadvalda keltirish bilan cheklanamiz.

آقابزرگ تهرانی، محمد محسن. الذریعه الی تصانیف الشیعه. ج 9. بیروت: دار الاضواء خیامپور، عبدالرسول. فرهنگ سخنوران. تبریز: چاپ خانه شرکت سهامی چاپ کتاب آذربایجان، 1340

دولت‌شاه سمرقندی، امیر دولت‌شاه بن علاءالدوله. تذکره الشعرا. به تصحیح ادوارد براون. لیدن: بریل.

رازی، امین احمد. هفت اقلیم. به تصحیح سید محمد رضا طاهری. ج 2. تهران: سروش، 1389.

سنبهلی مراد آدلی، میر حسین دوست. تذکره حسینی. لکهنو: نول کشور، 1292 ق صبا، محمدمظفر حسین. روز روشن. به اهتمام محمدحسین رکن زاده آدمیت. تهران: کتابخانه رازی، 1343.

فخر الدین علی صفی بیهقی، لطایف الطوائف. به تصحیح احمد گلچین معانی. ج 3. تهران: شرکت نسبی اقبال و شرکا، 1352.

گلچین معانی، احمد. تاریخ تذکره های فارسی. 1 ج. تهران: کتابخانه سنایی، 1363.

مستوفی، حمدالله. نزهه القلوب. به اهتمام محمد دبیرسیاقی. 1336.

واله داغستانی، علی قلی حان. ریاض الشعرا. به اهتمام ابو القاسم رادفر و گیتا اشیدری. ج 2. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی، 1391.

هاشمی سندیلوی، شیخ احمد علی خان. مخزن الغرایب. به تصحیح محمد باقر. ج 1. اسلام آباد: مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، 1994.

<https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh278>

Textual study of «Latoyifnoma» and «Majolis un-nafois»

Parviz Izzatillaev¹

Abstract

This article compares Alisher Navoi's "Majolis un-nafois" and its Persian translation, "Latoyifnoma". As a result of the research, the successes and shortcomings of the translator are listed one by one, relying on reliable sources. In particular, unlike other translations, the fact that Fakhri Hiravi tried not to deviate as much as possible from the original text has been proved by giving examples and analysis. At the same time, the mistakes and shortcomings of the translator were considered, and with the help of the «Tashkent edition» of the work, these shortcomings were eliminated. Some of

¹ Parviz I. Izzatillaev – Teacher of the Department of Foreign Languages, Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.

E-mail: parvizisasoni@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5754-2690

For citation: Izzatillaev P. I. 2022. "Textual study of «Latoyifnoma» and «Majolis un-nafois». *Golden scripts* 1: 61-78.

the controversial shortcomings in the “Tehran edition” have been addressed with the help of the “Tashkent edition”.

Key words: *Alisher Navo'i, “Majolis un-nafois”, Fakhri Hiravi, “Latoyifnoma”, manuscript, translation, text research, “Tehran edition”, “Tashkent edition”.*

References

- Alisher Navoiy. 2013. *Tula asarlar tuplami*. (10 jildlik). Gafur Gulom nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi: Toshkent, 9-zhild.
- Amin Ahmad Rozij. 1389. *Haft iqlim*. Be tashihe Sajjid Muhammad Rizo Tohirij. j.2. Tehron: Surush.
- Amir Alisher Navoiy. 1323. *Mazholis un-nafois*. Be kushehe Ali Asghar Hekmat. Tehron: Manuchehri.
- Abdurrasul Xayyompur. 1340. *Farhange suxanvaron*. Tabriz: Chopxoneje sherkate sahhomiye chope ketobe Ozarbojzhon.
- Aliqulixon Vola Dogestonij. 1391. *Rijoz ush-shuaro*. Be ehtemome Abulqosem Rodfar. zh. 2. Tehron: Pajuheshgohe ulume ensonij.
- Ahmad Gulchin Maonij. 1363. *Torixe Tazkerehoje forsi*. zh. 1. Tehron: Keteobxoneje Sanoij.
- Davlatshoh Samarqandi. *Tazkirat ush-shuaro*. Be tashihe Eduord Broun. Liden: Brill.
- Mir Huseyn Dust Murod Odelij. 1292. *Tazkereye Huseynij*. Lakhnau.
- Muhammad Muzaffar Huseyn Sabo. *Ruze Roushan*. Be ehtemome Muhammad Huseyn Runzoda Odamiyyat. Tehron: Ketobxoneye Rozij.
- Muhammad Muhsin Oghobuzurg Tehronij. *az-Zaria*. zh. 9. Bejrut.
- Taqiuddin Muhammad Vohidiy Buljonij. 1389. *Arafot ul-oshiqin va arasot ul-orifin*. Be tashihe Zabihulloh Sohibkorij va Omine Faxr Muhammad. zh. 1. Tehron: Mirose maktub.
- Faxriddin Ali Safiy. 1352. *Latoyef ut-tavoyef*. Be tashihe Ahmad Gulchin Ma'oniyy. zh. 3. Tehron.
- Hamdulloh Mustavfij. 1336. *Nuzhat ul-qilub*. Be ehtemome Muhammad Dabir Seyoqij.
- Shayx Ahmadalixon Hoshemi Sandiluj. 1994. *Maxzan ul-garoyeb*. Be tashihe Muhammad Boqer. zh. 1. Eslomobod: Markaze tahqiqote forsije Iron va Pokeston.

<https://ganjoor.net/hafez/ghazal/sh278>